

**STYRKJAKERFI
EVRÓPUSAMBANDSINS
Í SJÁVARÚTVEGI**

**Utanríkisráðuneytið
Ágúst 2008**

EFNISYFIRLIT

STYRKJAKERFI EVRÓPUSAMBANDSINS Í SJÁVARÚTVEGI.....	3
1. UPPBYGGING KERFISINS INNAN ESB.....	3
1.1 Svæðaskipting aðildarríkjanna	3
1.2 Markmið uppbyggingarsjóðanna.....	4
1.3 Styrkjasjóðir	5
2. STYRKJAKERFI SJÁVARÚTVEGSINS	6
2.1 Leiðbeinandi Langtímaáætlanir (Multi-annual Guidance Program).....	6
2.2 Endurskoðun styrkjakerfis ESB í sjávarútvegi.....	7
3. RÍKISSTYRKIR	8
4. EUROPEAN FISHERIES FUND (EFF)	9
4.1 Styrkveitingar úr EFF sjóðnum	9
4.2 Hlutverk EFF sjóðsins	11
4.3 Viðfangsefni EFF sjóðsins	13
4.3.1. Aðlögun fiskiskipaflotans (adaptation of the Community fishing fleet).....	13
4.3.2. Fiskeldi, þróun strandtækja, fiskihafnir, fiskvinnsla og markaðssetning. (aquaculture, inland fishing, processing and marketing of fisheries and aquaculture products;).....	14
4.3.3. Sameiginleg verkefni (Promoting collective interests)	14
4.3.4. Félagsleg aðstoð til svæða sem lifa á sjávarútvegi (Sustainable development of fisheries areas).....	15
4.3.5. Tæknileg aðstoð (Technical assistance to facilitate the delivery of assistance)	15
4.4 Aðrar fjárveitingar til sjávarútvegsstefnunnar.....	15
5. ÁÆTLANIR AÐILDARRÍKJANNA (NATIONAL STRATEGIC PLANS AND OPERATIONAL PROGRAMMES).....	16
6. NEYÐARSTYRKIR TIL SJÁVARÚTVEGS ESB.....	17
6.1 Styrkir í kjölfar mótmæla gegn hækkandi eldsneytisverði.....	17
6.2.....	18
Hugmyndir um að lækka virðisaukaskatt á olíu til að bregðast við hækkandi olíuverði	18
6.3 Aðgerðir Evrópusambandsins	18
7. ÁHRIF STYRKJAKERFIS EVRÓPUSAMBANDSINS Á ÍSLENSKAN SJÁVARÚTVEG	19

STYRKJAKERFI EVRÓPUSAMBANDSINS Í SJÁVARÚTVEGI

Sjávarútvegsstefnu ESB má skipta upp í fjögur svið: 1) Markaðsskipulag sem á að tryggja stöðugt framboð af sjávarfangi í ESB sem er stærsti markaður í heimi fyrir sjávarafurðir. 2) Samskipti við þriðju ríki þar sem framkvæmdastjórnin kemur fram fyrir hönd aðildarríkjanna og hefur umsjón með alþjóðlegum samningum. 3) Fiskveiðistjórnun sem byggir á lögmálinu um jafnan aðgang fyrir utan 12 mílur, hámarksafla, hlutfallslegum stöðugleika auk tæknilegra ráðstafana til verndunar og stjórnunar á nýtingu fiskistofna og loks 4) styrkjakerfi til uppbyggingar og nýsköpunar í greininni. Hér munum við beina sjónum okkar að Styrkjakerfi Evrópusambandsins í sjávarútvegi.

1. UPPBYGGING KERFISINS INNAN ESB

Styrkjakerfi sjávarútvegs Evrópusambandsins er tengt styrkjakerfi Evrópusambandsins og er það margbrotið og umfangsmikið. Erfitt er að ná yfirsýn yfir þá möguleika sem felast í styrkjakerfinu, enda um flókið samspil að ræða milli sjóða sambandsins og styrkjakerfis einstakra ríkja. Í inngangsorðum Rómarsáttmálans segir að mikilvægt sé að draga úr mismunun á milli einstakra svæða sambandsins en hvergi er minnst á hvernig eigi að vinna að þessu markmiði með beinum hætti. Styrkja- og uppbyggingarstefnan (structural policy) innan Evrópusambandsins beinist að mestu að því að draga úr efnahags og félagslegri mismunun og felst það í því að byggja upp svæði sem að einhverju leyti standa verr að vígi en önnur með því að styðja fjárfestingar og efla atvinnusköpun á grundvelli sjálfbærrar þróunar. Umtalsverðir fjármunir úr styrkjakerfinu eru nýttir til að stuðla að vexti, endurbótum og fjölbreytni í starfsemi fyrirtækja með aðsetur á þessum svæðum og hvetur það ný fyrirtæki til að setjast þar að.

Erfitt getur verið að meta styrki til sjávarútvegs einangrað því að styrkir sem veittir eru til landsvæða taka oft til margra ólíkra verkefna í senn. Þótt sjávarútvegur sem slíkur geti sótt um styrki úr ákveðnum hluta styrkjakerfisins eru einnig möguleikar fyrir einstök svæði til að fá styrki undir öðrum formerkjum, s.s. vegna breyttra atvinnuhátta í kjölfar breytinga á sjávarútvegssviðinu. Einnig er möguleiki að fá styrki frá öðrum sjóðum eins og Evrópska svæðapróunarsjóðnum (ERDF) og félagsmálasjóð ESB (ESF) svo einhver dæmi séu tekin.

1.1 Svæðaskipting aðildarríkjanna

Styrkjakerfið byggir á landfræðilegri skiptingu, en í því felst að aðstoðarráðstafanirnar takmarkast við tiltekin svæði og miða sérstaklega að uppbyggingu þeirra. Við framkvæmd styrkjastefnunnar er ríkjum ESB skipt upp í mismunandi efnahagsleg þróunarsvæði. Þessi skipting tekur mið af landfræðilegri legu og sérstöðu svæða í sögulegu, félagsfræðilegu og atvinnulegu tilliti. Við ákvörðun stuðnings þarf að hafa í huga hagtölur einstakra svæða skv. sérstakri skilgreiningu sem á ensku hefur verið einkennend með skammstöfuninni NUTS, en það stendur fyrir "Nomenclature Unit of Territorial Statistics". Þetta flokkunarkerfi er kerfi sem EUROSTAT, Hagstofa ESB, hefur þróað til að skipta ESB upp í tölfræðileg landsvæði.¹

¹ Sjá: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-BD-06-001/EN/KS-BD-06-001-EN.PDF

NUTS svæðin eru þrjú, NUTS I, II og III. Þessi landfræðilega skipting segir til um það innan hvaða markmiða landsvæði aðildarríkjanna lenda og úr hvaða sjóðum styrkveitingar koma, en mismunandi reglur um rétt til styrkja og hæsta leyfilega styrkjahlutfall gilda fyrir þessi svæði. Ríkin stefna því að því að fá einhver af sínum héruðum inn í þetta kerfi og er það eftirsóknarvert og oft hluti af samningaviðræðum.

1.2 Markmið uppbyggingarsjóðanna

Meginmarkmið uppbyggingarsjóðanna eru þrjú og raðast mismunandi landsvæði aðildarríkjanna á mismunandi markmið eftir einkennum og eðli hvers landsvæðis. Viðfangsefni styrkjanna fyrir tímabilið 2007-2013 hefur verið skipt upp með skýrum hætti í eftirtalin þrjú markmið:

Markmið 1) *Þróunar/uppbyggingar markmið*. (Convergence objective) Viðfangsefni markmiðs þessa er einkum þróun og uppbygging svæða sem eru á eftir í efnahagsþróuninni. Svæði sem koma til greina inn í Markmið 1 eru einkum svæði sem samsvara II. stigs svæðum samkvæmt NUTS. Það eru svæði þar sem landsframleiðslan er minni en 75% af meðaltalslandsframleiðslu Evrópusambandsins þrjú undangengin ár,² eða dreifbýl svæði með færri en 8 íbúa á hvern ferkílómetra.³ Af fjárlögum ESB fyrir árin 2007-2013 er gert ráð fyrir að 81,5% af heildarfjármagni uppbyggingarsjóðanna sé ráðstafað til þessa markmiðs.⁴

Markmið 2) *Samkeppnishæfni svæða og atvinnusköpun* (Regional Competitiveness and employment). Markmið 2 styður við efnahags- og félagslega endurskipulagningu svæða sem eiga við kerfisbundin atvinnuleysisvandamál að stríða. Stutt er við þróun og uppbyggingu svæða sem hafa orðið fyrir samdrætti og reynt er að tryggja samkeppnishæfni jaðarsvæða. Einnig er stutt við svæði háð fiskveiðum þar sem uppbygging hefur gengið hægt. Fjárlög ESB fyrir tímabilið 2007-2013 gera ráð fyrir að 16 % af fjármagni sjóðanna fari til verkefna sem falla undir markmið 2 og er það fjármagnað af ERDF og ESF sjóðunum. Svæði innan Markmiðs 2 eru yfirleitt skilgreind með vísan til NUTS svæða á stigi III.⁵

Markmið 3) *Samstarf svæða* (Territorial Cooperation). Markmið þetta stuðlar að því að aðlaga og nútímavæða menntastefnu, skólakerfi, starfsþjálfun og atvinnu. Samkvæmt þessu markmiði skal veitt efnahagsleg aðstoð utan þeirra svæða, sem falla undir markmið 1. Mörkuð er stefna fyrir aðgerðir til stuðnings mannauðs á landsvæðum án þess að ganga gegn sérkennum hvers svæðis. Fjárlög ESB fyrir tímabilið 2007-2013 gera ráð fyrir að 2,5% fjármagns úr sjóðunum fari til verkefna sem falla undir Markmið 3 og koma styrkirnir einungis úr ERDF sjóðnum.⁶

---

² Þessar fjárhæðir eru reiknaðar á grundvelli upplýsinga frá Hagstofu Evrópubandalaganna eða öðrum opinberum hagskýrslustofnunum.

³ Meðaltækjur á íbúa eru tiltölulega háar á Íslandi en landsbyggðin gæti átt rétt til styrkja á grundvelli 1. markmiðs vegna dreifbýlisreglunnar.

⁴ Sjá: http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/fiche/nsrf.pdf, bls. 5

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

1.3 Styrkjasjóðir

Fjárlög sambandsins fyrir tímabilið 2007-2013 hljóða upp á 864 milljarða evra.⁷ Af þeim fjárlögum fá svokallaðir þróunar- eða uppbyggingarsjóðir (structural funds and cohesion funds) 347 milljarða evra.⁸ Aðalmarkmið styrkjakerfisins er að draga úr efnahags- og félagslegri mismunun. Til að vinna að þessum markmiðum eru nokkrir sjóðir. Til s.k. uppbyggingar- eða þróunarsjóða teljast:

-**Evrópski svæðaþróunarsjóðurinn** (European Regional Development Fund, ERDF) er stærstur svokallaðra þróunarsjóða ESB. Meginmarkmið hans er að draga úr aðstöðumun milli svæða innan ESB, á sama tíma og sjóðurinn er notaður sem hvati til þróunar svæðanna og til að efla hagþróun þeirra. Áhersla er lögð á efnahagslega uppbyggingu með sérstaka áherslu á samgöngu,- fjarskipta- og orkumál auk umhverfisverndar.

-**Félagsmálasjóður Evrópu** (European Social Fund, ESF). Hann gegnir mikilvægu hlutverki í atvinnumálastefnu Evrópusambandsins. Félagsmálasjóðurinn veitir fjármagni til baráttu gegn langtíma atvinnuleysi með því að auðvelda flæði vinnuafls á milli svæða og með því að styrkja menntun.

-**Samstöðusjóðurinn** (Cohesion fund) sér um sérstök umfangsmikil uppbyggingarverkefni í fátækustu ríkjum sambandsins og þá fyrst og fremst í samgöngumálum.

Styrkjastefna í sjávarútvegi féll á tímabilinu 2000-2006 í flokk með uppbyggingar- og þróunarsjóðunum.⁹ Fyrir tímabilið 2007-2013 fellur fjárhagsstuðningur til fiskveiði-, landbúnaðar- og umhverfisstefnunnar hins vegar í flokk sem heitir “Preservation and management of natural resources”.

-**Evrópski Sjávarútvegssjóðurinn** (European Fisheries Fund. –EFF) er sá sjóður sem styrkir hagræðingu og uppbyggingu í sjávarútvegi í Evrópusambandinu. Sjóðurinn er minnstur sjóðanna og hefur 4,3 milljarða evra til umráða á sjö ára tímabili frá 2007 til 2013. Fjallað verður ítarlega um sjóðinn síðar.

-**Uppbyggingarhluti landbúnaðarsjóðsins** (Guidance Section of the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EAGGF) var einnig innan þróunar og uppbyggingarsjóðanna en honum hefur nú verið skipt upp í tvo sjóði.¹⁰ Til að gæta samræmis hafa sjóðirnir allir svipaðar nálganir og lúta sömu reglum hvort sem þeir falla undir flokk þróunarsjóðanna eða í flokkinn *Preservation and management of natural resources*.¹¹

⁷ Sjá Portal on EU Funding 2007-2013: <http://www.2007-2013.eu/>

⁸ Sjá http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/fiche/nsrf.pdf, bls. 8. (S.k. structural funds hafa yfir 270 milljörðum evra að ráða og s.k. cohesion funds hafa 70 milljarða evra til umráða.)

⁹ Þróunar og uppbyggingarsjóðirnir voru fjórir talsins á tímabilinu 2000-2006: ERDF, ESF, EAGGF og FIGF.

¹⁰ Árið 2005 samþykkti Ráðherraráðið reglugerð 1920/2005 að skipta Landbúnaðarsjóðnum (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund) upp í tvo sjóði. Það eru European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) og European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD).

¹¹ http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/structural_measures/arrangements_2007_2013_en.htm

2. STYRKJAKERFI SJÁVARÚTVEGSINS

Styrkjakerfi Evrópusambandsins í sjávarútvegi varð til með fyrstu reglugerðunum um sjávarútveg árið 1970. Í upphafi voru markmið styrkveitinga til handa sjávarútvegnum önnur heldur en þau eru í dag. Stefnt var að því að auka fiskveiðar aðildarríkjanna til að minnka innflutningsþörf sambandsins á sjávarafurðum, en háir tollar voru á innfluttar sjávarafurðir fyrir tilkomu tollabandalagsins. Evrópusambandið varði því miklum styrkjum til þess að bæta afkomu sjávarútvegs aðildarríkjanna og byggð voru upp öflugari og nútímalegri fiskiskip. Áhrif styrkjakerfisins var mikil á stækkun flotans og stækkaði flotinn um rúm 60% frá árinu 1970 til ársins 1983.¹² Lítil sérfræðipækning var á sviði sjávarútvegs á þessum tíma og því var engin umræða í gangi um hættuna á ofveiði. Menn töldu að um óþrjótandi auðlind væri að ræða og að alltaf myndi vera nægur fiskur í sjónum. Stærri fiskiskip og nýrri veiðitækni varð til þess að fiskistofnar hrundu hver á fætur öðrum. Upphaflega stefna styrkjakerfisins er því ein aðalorsök þess vanda sem sjávarútvegur Evrópusambandsins glímir við í dag, þ.e. að flotinn sem er til staðar geti afkastað miklu meiru en veiðar leyfa.

2.1 Leiðbeinandi Langtímaáætlanir (Multi-annual Guidance Program)

Minnka þarf veiðigetu flotans til að viðhalda því jafnvægi sem þarf að vera milli sóknargetu og magns þess fisks sem óhætt er að veiða. Þetta hefur ESB lengi reynt að gera. Fjórar langtímaáætlanir (MAGP) hafa tekið gildi til að ná þessu markmiði. Með þeim var sett sú skylda á strandríki ESB að takmarka veiðigetu eftir tegundum fiskveiðiskipa.

Við endurskoðun sjávarútvegsstefnunnar árið 1983 var tekið til hendinni við að aðlaga afkastagetu flotans í samræmi við veiðipól fiskistofnanna með svokölluðum leiðbeinandi langtímaáætlunum. Í þessu kerfi fólst að aðildarríkjum ESB var fyrirfram sett ákveðin markmið um niðurskurð á fiskiskipaflota sínum bæði hvað varðar brúttótonn og vélarafli. Löndunum var falið að gera áætlanir um þróun flotans til nokkurra ára og voru þær styrkhæfar úr sjóðum sambandsins ef framkvæmdastjórnin samþykkti þær. Í fyrstu áætluninni sem náði yfir tímabilið 1983-1986 stækkaði floti sambandsins og einungis Frakkar og Þjóðverjar náðu settum markmiðum um niðurskurð.

Við mótun annarrar langtímaáætlunar sem var í gildi á árunum 1987 til 1991 var ljóst að draga þyrfti verulega úr afkastagetu fiskiskipaflotans. Stefna ESB miðaði því að því að draga úr sóknargetu skipa innan ESB í brúttótonnum um 3% og um 2% í vélarafli skipanna. Á þessu tímabili náðu einungis fimm þjóðir áætluðum markmiðum um niðurskurð.

Til róttækra ráðstafana var gripið við mótun þriðju langtímaáætlunarinnar sem náði yfir tímabilið 1992-1996. Á tímabilinu drógst mikið úr stærð fiskiskipaflotans og varð meðaltalsniðurskurður bæði hvað varðar brúttótonn og vélarafli um 10%. Niðurskurðurinn fór fram úr áætlun og voru því þeim markmiðum sem sett voru náð og gott betur.

Síðasta MAGP áætlunin fór fram á tímabilinu 1997-2001. Ítarleg könnun á stöðu fiskistofnanna sýndi að allt of mikil sókn var í allmarga stofna. Því var ákveðið að minnka skyldi sókn í þá stofna, sem taldir voru í hættu um 30%, en 20% í stofna sem voru ofveiddir. Það var síðan ríkjanna að ákveða hvort markmiðunum skyldi náð með fækkun skipa eða sóknarminnkun. Styrkir úr sjóðum bandalagsins voru veittir til að styðja við leiðbeiningaráætlanirnar. Ef aðildarríki minnkaði afkastagetu fiskveiðiflotans í samræmi við

¹² Úlfar Hauksson (2002). Gert út frá Brussel? bls. 86.

kröfur áætlananna voru slíkar aðgerðir taldar styrkhæfar. Væru skilyrðin hins vegar ekki uppfyllt gat komið til þess að greiðslu styrkja væri frestað og kom oft til þess.

Þessi áætlun stóð hins vegar alls ekki undir væntingum og reyndist erfið í framkvæmd. Ákveðið var að framlengja hana til loka árs 2002 og þá bundinn endi á hana. Við mat á árangrinum í lok þess tímabils ákvað framkvæmdastjórnin að endurskoða áætlunina þar sem stefna þessi hefði engan veginn verið fullnægjandi. Talið var að illa skipulagðar áætlanir um niðurskurð á afkastagetu flotans og óflullnægjandi styrktaráætlanir hefðu leitt til versnandi afkomu fiskistofnanna.

2.2 Endurskoðun styrkjakerfis ESB í sjávarútvegi

Róttæk endurskoðun styrkjakerfis ESB í sjávarútvegi kom til framkvæmda í upphafi árs 2003 og breyting var gerð á grundvallarreglum þeim sem gilt höfðu frá 1993 að því er varðar uppbyggingarstyrki til sjávarútvegs. Með þessum ráðstöfunum var MAGP styrkjakerfið lagt niður. Skipulagsstefnan var sett fram í grunnreglugerð 2371/2002. Í 2. gr. grunnreglugerðarinnar segir nú að stuðlað skuli að skynsamlegri og ábyrgri nýtingu lífrænna auðlinda hafsins með það fyrir augum að nýta lifandi sjávarauðlindir á efnahagslega, umhverfislega og félagslega sjálfbæran hátt.¹³ Í III kafla reglugerðarinnar eru svo lagðar fram styrktaráætlanir.

Jafnframt var lögfest reglugerð 2370/2002 sem setti á fót sérstakan úreldingarsjóð fiskiskipa (scrapping fund) í því skyni að gera aðildarríkjum kleift að skera flota sinn enn frekar niður svo hann félli að uppbyggingaráætlunum fyrir fiskistofna. Fiskiskip sem draga þurftu saman í veiðum um 25% eða meira áttu rétt til styrks úr þessum sjóði.¹⁴ Skipulag þetta lagði aukna ábyrgð á aðildarríkin og markmið þessara breytinga var að koma á einfaldara fyrirkomulagi til að stjórna afkastagetu fiskveiðiflotans með það að markmiði að ná betra jafnvægi milli afkastagetu flotans og fiskistofnanna.¹⁵

Skv. 12 gr. grunnreglugerðarinnar skal ákveða sérstakar viðmiðanir fyrir hvert aðildarríki miðað við heildarveiðigetun fiskveiðiflota ESB. Hafi opinber styrkur verið veittur til að draga úr fiskveiðigetunni umfram settar viðmiðanir skal hún eftir þá minnkun verða nýr viðmiðunargrundvöllur sbr. 4. mgr. 11. gr. grunnreglugerðarinnar. Aðildarríkjunum ber síðan að sjá um að ekki sé farið yfir þann viðmiðunargrundvöll sem að framan greinir.

Grunnreglugerðin mælir fyrir um að styrkir til endurbóta/viðhalds verði áfram heimilir en einungis til skipa sem eru fimm ára eða eldri og þá í því skyni að efla öryggi, gæði afurða, vinnuástöðu, veiðitækni eða til að koma fyrir eftirlitskerfum í skipin. Í þeim tilvikum að endurbætur eru ætlaðar til að bæta öryggi, gæði afurða eða vinnuáætlaður er heimilt að auka tonna fjölda skipanna að því skilyrði uppfylltu að afkastagetan aukist ekki.

¹³ Reglugerð 2371/2002/EB (OJ L 358, bls. 59, 31.12.2002), 2. grein.

¹⁴ European parliament fact sheet. http://www.europarl.europa.eu/facts/4_3_1_en.htm

¹⁵ EU fisheries policy:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/02/764&format=HTML&aged=0&language=EN&uiLanguage=en>

3. RÍKISSTYRKIR

Innan Evrópusambandsins gilda ákvæði 87.-89. gr. Rómarsáttmálans um ríkisstyrki. Aðalreglan samkvæmt 1. mgr. 87. gr. sáttmálans er sú að hvers konar ríkisstyrkir eru bannaðir að því leyti sem þeir hafa áhrif á viðskipti milli aðildarríkjanna, þ.e. ef þeir geta raskað samkeppni með því að ívilna tilteknum fyrirtækjum eða framleiðslu.

Eingöngu er heimilt að veita undanþágu frá almenna banninu gegn ríkisaðstoð vegna byggðaraðstoðar og ef hægt er að tryggja að jafnvægi ríki á milli röskunar á samkeppni sem leiðir af aðstoðinni og ávinningsins af henni við uppbyggingu svæðis sem á í erfiðleikum. Undantekningarnar eru raktar í 2. og 3. mgr. 87. gr. Rs. Afmörkun styrkhæfra svæða verður því að leiða til þess að aðstoðin beinist að afmörkuðum svæðum í samræmi við reglurnar í 2. og 3. mgr. Í a- og c-lið 3. mgr. 87. gr. Rs. er fjallað um svæðisbundna aðstoð. Umræddar lagaheimildir ganga út á það að unnt sé að veita undanþágu varðandi ríkisaðstoð ef hún greiðir fyrir þróun ákveðinna greina efnahagslífsins eða ákveðinna efnahagssvæða.

Í a-lið 3. mgr. 87. gr. er kveðið á um að aðstoð til að efla hagþróun á svæðum þar sem lífsskjör eru óvenju bágborin eða alvarlegt atvinnuleysi ríkir geti talist samrýmast framkvæmd Rómarsáttmálans.¹⁶ Skilyrðin sem mælt er fyrir um eru uppfyllt ef svæðið samsvarar 2. stigs svæði samkvæmt NUTS.

C-liður 3. mgr. 87. gr. veitir meira svigrúm til að skilgreina erfiðleika á svæði sem hægt er að draga úr með aðstoð. Þetta ákvæði veitir framkvæmdastjórninni vald til að heimila aðstoð til að stuðla að hagþróun á svæðum aðildarríkjanna sem eru illa sett miðað við landsmeðaltal.

Í 88. gr. Rs. koma fram reglur um eftirlitshlutverk framkvæmdastjórnarinnar með ríkisstyrkjum sem nánar eru tilgreindar í greininni. Árið 2008 gaf framkvæmdastjórnin út leiðbeiningar um ríkisstuðning varðandi sjávarútveg og fiskirækt.¹⁷

Styrkir sem ESB veitir eru ekki taldir ríkisstyrkir í skilningi 87. og 88. gr. Rómarsáttmálans. Sama gildir um styrki frá þróunarsjóðum ESB, sem er ætlað að rétta hag vanþróaðra svæða, en með slíkum aðgerðum er verið að samræma efnahagsþróun í aðildarríkjunum.¹⁸

Helstu reglur innan ESB um styrki til sjávarútvegsins eru þær að veitt er fé úr sjóðum sambandsins til uppbyggingar í sjávarútvegi og til þróunaraðstoðar. Samdráttur í fiskveiðum hefur leitt til þess að styrkir beinast nú einnig í ríkum mæli að því að draga úr afkastagetu og bæta fyrir tjón sem slíkt veldur sjómönnum, útgerðarmönnum og þeim svæðum þar sem sjávarútvegur er undirstaða atvinnustarfsemi. Styrkir úr sjóðum ESB til sjávarútvegs eru ekki taldir ríkisstyrkir í tæknilegum skilningi. Í 2. mgr. 7. gr. reglugerðar 1198/2006¹⁹ um Evrópska Sjávarútvegssjóðinn (European Fisheries Fund. –EFF) kemur fram að 87.-89. gr. Rs. eigi ekki við um styrki til verkefna sem aðildarríkin fjármagna sameiginlega með EFF sjóðnum. Aðildarríkin þurfa því ekki að tilkynna slík framlög til framkvæmdastjórnarinnar. Slík framlög þurfa heldur ekki að fylgja leiðbeiningarreglum um ríkisstyrki.

Hins vegar kemur fram í 3. mgr. 7. gr. reglugerðarinnar um sjóðinn að sambærilegar ráðstafanir varðandi framlög aðildarríkjanna sem fara fram úr heimildum reglugerðarinnar

¹⁶ Dómaframkvæmd Evrópudómstólsins hefur leitt í ljós að í undanþágunni sé eingöngu átt við svæði þar sem efnahagsástandið er sérstaklega bágborið samanborið við sambandið í heild. (Mál 248/84 *Þýskaland gegn framkvæmdastjórninni*, [1987] ECR 4013, 19. mgr.)

¹⁷ Sjá OJ 2008 C84/06:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:084:0010:0016:EN:PDF>

¹⁸ Stefán Már Stefánsson, Evrópusambandið og Evrópska efnahagssvæðið, bls. 862.

¹⁹ Reglugerð 1198/2006/EB (OJ L 223/1, 15.8.2006) on the European Fisheries Fund: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:223:0001:0044:EN:PDF>

verði að tilkynna sem ríkisstyrki til framkvæmdastjórnarinnar. Slíkir styrkir sæta leiðbeiningarreglum framkvæmdastjórnarinnar og gætu talist andstæðir 87. gr. Rs. ef þeir eru veittir af aðildarríki eða stofnunum þess.

4. EUROPEAN FISHERIES FUND (EFF)

4.1 Styrkveitingar úr EFF sjóðnum

Í lok júlí 2004 lagði Framkvæmdastjórn ESB fram tillögur til ráðsins um nýtt styrkjakerfi í sjávarútvegi fyrir tímabilið 2007-2013. Áætlað var að 4,9 milljörðum evra skyldi varið úr þessum sjóði til styrktar sjávarútvegnum á tímabilinu.²⁰ Í kjölfar samþykkis nýrrar fjárhagsáætlunar ESB í desember 2005, fyrir tímabilið 2007-2013 var þessi fjárhæð hins vegar lækkuð í 3,8 milljarða evra.²¹ Þessi fjárhæð jafngildir um 360 milljörðum króna (m.v. gengi 2004), og áætlað var að árlegt framlag sjóðsins til sjávarútvegs innan Evrópusambandsins yrði um 51 milljarðar króna á ári. Í dag stendur þessi fjárhæð í 4.3 milljörðum evra skv. leiðréttari fjárhæð m.v. verðbólgu.²² Sérstök reglugerð 1198/2006 var samþykkt 27. júlí 2006 til að framkvæma styrkjakerfi sjávarútvegsins. Sá sjóður sem stofnaður var með reglugerðinni er sjávarútvegssjóður Evrópusambandsins (European Fisheries Fund - EFF).

Áður en sjóði þessum var komið á laggirnar voru verkefni á sviði sjávarútvegs kostuð af sjávarútvegssjóðnum (Financial Instrument for Fisheries Guidance, FIG). FIG sjóðurinn var stofnaður árið 1993 með reglugerð nr. 2080/93. Sú reglugerð var svo felld úr gildi með reglugerð 1263/99 um sjóð til stýringar í sjávarútvegi. Þar var getið um viðfangsefni FIG sjóðsins sem voru m.a. að stuðla að sjálfbærri nýtingu sjávarauðlinda, bæta samkeppnishæfni atvinnugreinarinnar, auka við verðgildi sjávarafurða og að hleypa auknu lífi í svæði sem eru háð sjávarútvegi og fiskirækt. Í 2. gr. reglugerðarinnar var tekið fram að styrktaraðgerðir utan markmiðs 1²³ skuli fela í sér sérstaka áætlun í hverju aðildarríki fyrir sig.²⁴ Fyrir tíma FIG voru aðgerðir á sviði sjávarútvegs fjármagnaðar af hinum ýmsu sjóðum, þ.á.m. af landbúnaðarsjóðnum (EAGGF).

Útgjöld til sjávarútvegsmála hafa farið vaxandi undanfarin ár. Hlutfallslegt vægi sjávarútvegs í efnahagskerfi Evrópusambandsins er þó lítið. Í samræmi við það eru fjáframlög Evrópusambandsins til sjávarútvegsstefnunnar hlutfallslega lítil. Fyrir tímabilið 2007-2013 hljóða fjárlög sambandsins upp á 864 milljarða evra²⁵ en European Fisheries Fund (EFF) sjóðurinn tekur aðeins til sín 4,3 milljarða evra.²⁶

²⁰ European Commission proposals for a new European Fisheries fund, July 2004:

<http://www.lga.gov.uk/lga/aio/166858>

²¹ Sjá: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200506/cmselect/cmeuleg/34-xxxii/3417.htm>: "...the implications of the overall budgetary ceiling for the Community agreed by the Council in December 2005 would reduce the amount available to the EFF in the period 2007-13 from €4,963 million to €3,849 million."

²² Brussels, 27 March 2007 (IP/07/411) "The EFF has a budget of approximately € 3.8 billion in 2004 prices (€ 4.3 billion in current inflation-adjusted prices)"

²³ Styrkir til svæða utan markmiðs 1 eru styrkir sem geta farið til svæða eða sviða sem falla undir markmið 2 og 3. Svæði sem markmið 1 tekur til eru tiltekin svæði með verga landsframleiðslu á mann undir 75% af meðaltali ESB. Undir markmið 2 falla svæði sem eiga við félagsleg og efnahagsleg vandamál að stríða og markmið 3 nær til stuðnings við uppbyggingu stjórnkerfa á svæðum sem ekki falla undir markmið 1.

²⁴ Sú skipan gildir enn þann dag í dag, en áður voru verkefni sem FIG styrkti innan markmiðs 1 að falla undir nokkurra ára verkefnaáætlanir en verkefni sem styrkt voru utan þess markmiðs voru sjálfstæð verkefni einstakra ríkja.

²⁵ Sjá Portal on EU Funding 2007-2013: <http://www.2007-2013.eu/>

²⁶ Sjá Portal on EU Funding 2007-2013: http://www.2007-2013.eu/by_scope_eff.php

Mestum hluta þeirrar fjárhæðar sem fer til reksturs sjávarútvegsstefnunnar er úthlutað af EFF sjóðnum, en hann er sá sjóður sem hefur það hlutverk að styrkja sjávarútveginn í uppbyggingarkerfi ESB. Styrkjum úr sjóðnum er aðallega varið í að styrkja sérstök uppbyggingar- og nýsköpunarverkefni á þeim svæðum sem eiga efnahagslega undir högg að sækja vegna samdráttar í fiskveiðum og vinnslu og nokkur hluti fer til afskriftar á fiskiflotanum.

Í töflunni hér að neðan má sjá áætluð framlög Sjávarútvegssjóðs Evrópusambandsins (EFF) til sjávarútvegs í einstaka löndum á yfirstandandi þróunartímabili (2007-2013).

Skipting fjárframlaga European Fisheries Fund milli landa tímabilið 2007-2013

Reiknað í evrum	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Total 2007-2013
Austurríki	713.446	725.725	738.212	750.906	763.814	776.936	790.279	5.259.318
Belgía	3.532.505	3.603.156	3.675.219	3.748.723	3.823.698	3.900.172	3.978.175	26.261.648
Kýpur	2.653.171	2.706.234	2.760.358	2.815.565	2.871.876	2.929.314	2.987.900	19.724.418
Tékkland	3.360.014	3.526.490	3.693.682	3.868.715	4.043.811	4.218.249	4.395.714	27.106.675
Þýskaland	21.738.775	21.917.485	22.094.648	22.270.129	22.443.794	22.615.496	22.785.090	155.865.417
Danmörk	17.980.908	18.340.527	18.707.336	19.081.484	19.463.114	19.852.376	20.249.424	133.675.169
Eistland	9.130.309	9.971.872	10.889.823	11.891.071	12.995.534	14.201.298	15.488.132	84.568.039
Grikkland	30.260.710	30.102.447	29.925.751	29.729.945	29.514.336	29.278.211	29.020.837	207.832.237
Spánn	158.892.124	159.870.668	160.824.795	161.753.140	162.654.289	163.526.782	164.369.114	1.131.890.912
Finnland	5.306.338	5.412.465	5.520.715	5.631.130	5.743.752	5.858.627	5.975.800	39.448.827
Frakkland	29.061.723	29.642.958	30.235.817	30.840.533	31.457.343	32.086.491	32.728.219	216.053.084
Ungverjaland	4.964.971	4.717.613	4.402.255	4.514.290	5.125.006	5.413.849	5.712.876	34.850.860
Írland	5.685.363	5.799.071	5.915.052	6.033.353	6.154.020	6.277.101	6.402.643	42.266.603
Ítalía	57.584.417	58.568.745	59.569.412	60.586.678	61.620.807	62.672.067	63.740.728	424.342.854
Litháen	6.937.316	6.978.531	7.086.453	7.546.096	8.161.553	8.671.254	9.332.205	54.713.408
Lúxemborg	0	0	0	0	0	0	0	0
Lettland	13.597.544	14.887.723	16.282.146	17.736.296	19.243.706	20.816.794	22.451.354	125.015.563
Malta	1.302.718	1.205.236	1.139.336	1.033.596	1.054.268	1.209.073	1.428.102	8.372.329
Holland	6.534.378	6.665.065	6.798.367	6.934.334	7.073.021	7.214.481	7.358.771	48.578.417
Pólland	101.303.053	103.117.822	104.941.275	103.022.168	105.061.016	107.200.776	109.446.464	734.092.574
Portúgal	33.552.177	34.091.724	34.639.430	35.195.411	35.759.773	36.332.633	36.914.101	246.485.249
Svíðjóð	7.353.069	7.500.130	7.650.134	7.803.137	7.959.199	8.118.383	8.280.751	54.664.803
Slóvenía	3.677.840	3.497.335	3.308.139	3.109.976	2.902.563	2.685.611	2.458.819	21.640.283
Slóvakía	1.996.248	1.917.440	1.821.708	1.655.266	1.782.386	1.971.551	2.543.929	13.688.528
Bretland	18.825.212	19.107.072	19.392.676	19.682.062	19.975.266	20.272.325	20.573.276	137.827.889
Búlgarí	5.818.765	8.517.922	11.598.136	12.221.422	13.084.212	13.951.819	14.817.432	80.009.708
Rúmenía	15.127.527	22.157.050	30.156.234	36.391.468	39.257.052	42.262.575	45.362.301	230.714.207
Heldarupphæð	566.890.621	584.548.506	603.767.109	615.846.894	629.989.209	644.314.244	659.592.436	4.304.949.019

Heimild: Heimasíða Evrópusambandsins²⁷

Skýringarmynd: Áætluð skipting fjárframlaga úr European Fisheries Fund milli landa tímabilið 2007-2013.

Stærstur hluti styrkveitinga úr EFF sjóðnum rennur til svæða innan Markmiðs 1, en af þeim 3,849 milljörðum evra (m.v. gengi 2004) sem áætlað var til umráða EFF sjóðsins á

²⁷ http://ec.europa.eu/budget/library/documents/multiannual_framework/2007_2013/tab_fisheries_2007-2013_en.pdf

tímabili frá 2007 til 2013 áttu 2,908 milljarðar að renna til svæða innan markmiðs 1²⁸ en 941 milljónir evra áttu að renna til svæða sem eru utan þess markmiðs.²⁹ Styrkir ESB hafa ávallt verið hærri til vanþróaðra svæða innan bandalagsins. Af þeim 4.3 milljörðum evra sem EFF hefur nú yfir að ráða á tímabilinu munu því um 75% fjármagnsins verða úthlutað til þess að fást við efnahagsleg og félagsleg vandamál á vanþróuðum svæðum sem eru verulega háð sjávarútvegi. Þetta eru yfirleitt strandsamfélög þar sem sjávarútvegur er gamaldags og illa samkeppnishæfur. Flest þessara svæða eru í nýju aðildarríkjunum.³⁰ Styrkir frá EFF sjóðnum geta fallið undir markmið 2 þar sem þau svæði innan Evrópusambandsins sem hafa lifað á fiskveiðum hafa farið halloka og atvinnuleysi hefur farið vaxandi þannig að atvinnuleysi á þessum svæðum er meira en meðaltal í ríkjum sambandsins. En þetta eru skilyrði þess að uppfylla markmið 2.

Ofan á fjármuni þá sem EFF úthlutar bætast svo við mótframlög einstakra landa innan sambandsins og er því mjög erfitt er að fá heildarmynd af því um hversu mikla fjármuni er að ræða. Styrkir eru ekki veittir nema til komi mótframlag frá viðkomandi ríkjum og oft er einnig ætlast til mótframlags frá einkaaðilum ef um er að ræða fjárfestingar. Hlutfall framlaga ríkja og einkaaðila er breytilegt eftir því um hvaða markmið er að ræða og hvers lags verkefni er verið að styrkja. Ef aðildarríkin leggja ekki fram tilskilin mótframlög geta þau ekki nýtt sér möguleikann til að styrkja að fullu.

Ekki er enn unnt að segja hvert framlag aðildarríkjanna muni verða á núverandi tímabili. FIG sjóðurinn sem var fyrirrennari EFF sjóðsins hafði yfir að ráða 3,7 milljörðum evra á árunum 2000-2006. Til viðbótar kom framlag aðildarríkjanna sem á tímabilinu var um 2 milljarðar evra. Þannig voru um 5,7 milljarðar evra til ráðstöfunar í formi sérstakra opinberra styrkja til sjávarútvegsins í aðildarríkjunum ESB á tímabilinu.³¹

Svæði sem byggja á sjávarútvegi geta einnig sótt styrki í Evrópska svæðaþróunarsjóðinn (ERDF) og félagsmálasjóðinn (ESF) ef öllum skilyrðum þeirra er fullnægt. Því er ómögulegt að geta nákvæmlega til um hversu miklir fjármunir geta runnið til svæða sem háð eru sjávarútvegi í gegnum styrkjakerfi Evrópusambandsins.

4.2 Hlutverk EFF sjóðsins

Hlutverk EFF sjóðsins er tvíþætt. Í fyrsta lagi er markmið EFF að ná meginmarkmiðum fiskveiðistefnunnar skv. 33. gr. Rómarsáttmálans. En í öðru lagi er markmið EFF að draga úr efnahags- og félagslegri mismunun. Í samburði við FIG sjóðinn leggur reglugerð 1198/2006³² um EFF sjóðinn mun meiri áherslu á að stuðla að varanlegu jafnvægi í nýtingu auðlinda hafsins og að tryggja afkomu sjómanna. Sjóðurinn stefnir að því að draga úr veiðigetu og sókn í fiskistofna. Þá verða veittir styrkir til þróunar umhverfisvænni

²⁸ Svæði sem markmið 1 tekur til eru tiltekin svæði með verga landsframleiðslu á mann undir 75% af meðaltali ESB.

²⁹ Sjá: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/structural_measures/arrangements_2007_2013_en.htm

³⁰ The proposed European Fisheries Fund:

<http://www.agri.ee/public/juurkataloog/KALAMAJANDUS/EKF/The%20proposed%20European%20Fisheries%20Fund%20-%20questions%20and%20answers.pdf>

³¹ Fiskveiðiauðlindin - Ísland og Evrópusambandið (2004). Skýrsla starfshóps á vegum utanríkisráðuneytisins, sjávarútvegsráðuneytis og hagsmunasamtaka í íslenskum sjávarútvegi bls. 21-22.

³² Reglugerð 1198/2006/EB (OJ L 223/1, 15.8.2006) on the European Fisheries Fund: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:223:0001:0044:EN:PDF>

veiðiaðferða, uppbyggingar fiskeldis, betri nýtingar afla og aðstoðar við svæði sem verða fyrir neikvæðum áhrifum hagræðingar í greininni.

Einstaka aðgerðir innan styrkjastefnu sjávarútvegsstefnunnar hafa oft verið í mótsögn hver við aðra. Undir FIG gátu útgerðarfélög innan Evrópusambandsins sem stofnuðu til samstarfs við útgerðir utan sambandsins fengið styrk ef samstarfið gekk út á að stunda veiðar í lögsögu samstarfsaðilans og ef skip var tekið af skrá Evrópusambandsins og skrásett í landi samstarfsaðilans. Þessir styrkir voru háðir því að fyrir hendi væri fiskveiðisamningur milli ESB og viðkomandi ríkis (Fisheries Partnership Agreement – FPA's). Erfitt reyndist að fylgjast með þessum skipum sem hófu veiðar utan sambandsins. Lítið eftirlit var t.d. með því hvort þau notuðu viðurkennd veiðarfæri með sérhæfða veiðihæfni. Þessir styrkir sem greiddu leið fyrir þetta samstarf höfðu því neikvæð áhrif á fiskistofna og lífríki. Eitt meginhlutverk styrkjakerfis í sjávarútvegi er að stuðla að varanlegu jafnvægi í nýtingu auðlinda hafsins. Í samræmi við það var styrkveitingum sem stuðluðu að flutningi skipa til þriðju landanna hætt í desember 2004. Þessi skipan var svo ekki tekin upp í reglugerð EFF en hvergi er hins vegar skýrt tekið fram að slíkur styrkur sé bannaður og slíkt samstarf er t.d. styrkt af *Fisheries Partnership Agreements* (FPA's)³³. Hins vegar hefur sagan sýnt að slíkt samstarf leiðir til mikillar hættu á ofveiði á hafsvæðum þriðju ríkjanna, ólöglegum veiðum af skipum sem flust hafa og samkeppni við sjávarútveg þriðju ríkjanna.³⁴

Við upptöku hinnar nýju reglugerðar var mikið deilt um hvort leyfa ætti styrkveitingar til endurnýjunar og breytinga á skipum. Framkvæmdastjórnin hefur legið undir ámælum fyrir að tryggja ekki á viðhlýtandi hátt að styrkir sem ætlaðir eru til endurbygginga og endurnýjunar fiskiskipa verði ekki til að auka afkastagetu skipanna.³⁵

Þó EFF reglugerðin leyfi ráðstafanir sem gætu orðið til þess auka afkastagetu skipanna þá er yfirlýst markmið Evrópusambandsins að takmarka slíka styrki. Þá tiltekur reglugerðin einnig skilyrði fyrir styrkveitingum til endurnýjunar og breytinga á skipum. Skilyrðunum er ætlað að tryggja að styrkveitingarnar stuðli að hagkvæmari og umhverfisvænni flota án þess að það leiði til aukinnar veiðigetú. Meginhlutverk EFF sjóðsins er því að draga úr sókn í fiskistofna. Þar sem reglur EFF eru ekki bindandi er það á ábyrgð aðildarríkjanna að forgangsraða úthlutunum á styrkjunum. Hve vel tekst til með að framfylgja þeim markmiðum sem EFF reglugerðin setur fram ákvarðast því af aðildarríkjunum og hvernig þessum fjármunum er varið. Aðildarríkin hafa í þessu skyni gert áætlanir *Operational Programmes* (OP) en framkvæmd þessara áætlana hefur gengið brösulega.

---

³³ COM(2007) 595

³⁴ EU Common Fisheries Policy: Executive brief, ágúst 2007, sjá: <http://agritrade.cta.int/en/content/view/full/1334>

³⁵ Náttúruverndarsamtök gagnrýndu reglugerðina mikið, sjá t.d.: Joint NGO position paper on the EFF Proposal, http://assets.panda.org/downloads/20060515_ngo_position_eff.pdf.

4.3 Viðfangsefni EFF sjóðsins

Í EFF reglugerðinni hafa verið sett fram fimm verkefnasvið sem sjóðurinn veitir styrki til á tímabilinu 2007-2013. Helstu viðfangsefni í núverandi þróunaráætlun eru sem hér segir³⁶:

4.3.1. Aðlögun fiskiskipaflotans (adaptation of the Community fishing fleet)

21.-27. gr. reglugerðar EFF sjóðsins

Greiddir eru styrkir fyrir úreldingu fiskiskipa til að draga úr afkastagetu í greininni. Skip eru þá tekin endanlega úr umferð og þeim fargað eða þá að þau séu nýtt til annars en fiskveiða í atvinnuskyni, til dæmis vísindaveiða eða ferðaþjónustu.³⁷

Vegna gífurlegrar umframveiðigetú flotans eru styrkveitingum til nýsmíða eða framkvæmda sem leiða af sér afkastaaukningu sett mjög ströng skilyrði. Styrkir eru veittir til kaupa á búnaði og til endurnýjungar sem ekki leiðir af sér aukna afkastagetu skipanna. Markmiðið með þessu verkefni er að þróa umhverfisvænni veiðiaðferðir og er því stutt við breytta veiðitækni sem tryggir góða umgengni við auðlindina.

Dæmi um fjárfestingar til nýsköpunar sem eru styrkhæfar:

- Endurbætur á fiskveiðitækni til að draga úr neikvæðum áhrifum á fiskistofna og lífríki. Aðstoðin verður þannig veitt til að hvetja til notkunar sérhæfari veiðarfæra og betri veiðitækni sem aðskilur fisk og hefur því lágmarksáhrif á lífríki sjávar. Þessir styrkir koma í veg fyrir veiðar á óæskilegum fiski og draga úr brottkasti á fiski sem leiðir til betri nýtingar afla.
- Styrkir til að nútímavæða flotann eru veittir vegna skipa sem náð hafa ákveðnum aldri. Þessir styrkir til endurnýjunar eru einungis til að bæta hreinlæti og stuðla að betri meðhöndlun fiskafurða, t.d. með því að bæta vinnuástöðu um borð í fiskiskipum. Skilyrði að sóknargeta aukist ekki.
- Styrkir eru veittir til að bæta aðstöðu og öryggi um borð í fiskiskipum.
- Eftirlit með fiskveiðum er fyrst og fremst í höndum aðildarríkja. Veittir verða styrkir til kaupa á tækjum sem auka möguleika á eftirliti með veiðum.
- Gert er ráð fyrir styrkjum sem beinast að því að milda þær félagslegu afleiðingar sem niðurskurður í fiskveiðum veldur í sjávarbyggðum.

Þannig er gert er ráð fyrir styrkjum til sjómanna og útgerðarmanna ef þeir hafa orðið að hætta starfsemi af ófyrirsjáanlegum ástæðum. Þá er komið til móts við sjómenn vegna þeirra áhrifa sem hagræðing í sjávarútvegi getur haft á starfsöryggi þeirra. Sem dæmi geta sjómenn sem unnið hafa um borð í fiskiskipi í a.m.k. 12 mánuði notið góðs af styrktarverkefnum ef þeim er sagt upp störfum vegna afskriftar fiskiskips. Möguleikar eru á styrkjum til sjómanna sem láta af störfum fyrir en ella og hægt er að styðja sjómenn til að takast á við önnur atvinnuskapandi verkefni. Sem dæmi stuðlar styrkur úr sjóðnum að því að sjómenn geti sest á skólabeck og

³⁶ Hér verður talað um helstu atriðin, en þessi listi er ekki tæmandi.

³⁷ Reglugerð 1198/2006, 23. grein.

lært aðra iðn svo þeir geti snúið sér að öðrum verkefnum í framtíðinni. Þá er hægt að styrkja sjómenn sem eru undir 40 ára og með 5 ára reynslu eða meira til að fjárfesta í fyrsta bát sem er undir 24 metra í lengd.³⁸

4.3.2. Fiskeldi, þróun strandtækja, fiskihafnir, fiskvinnsla og markaðssetning. (aquaculture, inland fishing, processing and marketing of fisheries and aquaculture products;)

28.-35. gr. reglugerðar EFF sjóðsins

Sjóðurinn veitir styrki til fjárfestinga í vinnslu sjávarafurða og til markaðssetningar. Aðallega munu lítil fyrirtæki, eða lítil og meðalstór fyrirtæki (small and medium-sized enterprises) hagnast af þessum styrkjum.³⁹

Veittir eru styrkir til fjárfestinga sem stuðla að aukinni framleiðslu. Undir það falla ýmis hagræðingarverkefni á þessu sviði eins og til að stækka byggingar, bæta geymslur og styrkir eru veittir til tækninýjungar og nútímavæðingar á fiskvinnslustöðvum. Þá eru styrkir veittir til að bæta löndunar- og hafnaraðstöðu.

Með þessu markmiði er stefnt er að því að bæta heilbrigðisaðstæður og gæði framleiðslunnar. Þá er stuðlað að aukinni verðmætasköpun, betri nýtingu á sjávarafurðum og aðgerðum sem miða að því að auka virði sjávar- og fiskeldisafurða og uppræta óhagstæð umhverfisáhrif.

Undir þetta markmið fellur umbun fyrir lífvænleg fyrirtæki í greininni. Þannig fá fyrirtæki umbun fyrir vinnslu sjávarafurða sem stuðlar að verndun umhverfis og betri nýtingu á sjávarfangi.

Markmið þetta styrkir þróun í fiskeldi og þá sérstaklega til að fjölga tegundum sem ræktaðar eru, en fiskeldi er mjög vaxandi atvinnugrein innan Evrópusambandsins eins og víða annars staðar í heiminum.

4.3.3. Sameiginleg verkefni (Promoting collective interests)

36.-42. gr. reglugerðar EFF sjóðsins

Með þessu verkefnasviði er stefnt að því að efla þátttöku í sameiginlegum verkefnum á sviði fiskveiða og fiskvinnslu, fiskirækt og tilraunarveiða.

Stutt er við samstilltar aðferðir við að efla gróður- og dýralíf og þá sérstaklega vernd lífríkis á þeim stöðum sem teknir hafa verið á skrá hjá ESB sem Natura 2000 svæði, sem eru mikilvægir fyrir náttúruvernd.

Stefnt er að því að auka hagkvæmni í veiðum, styrkja veiðitækni og stjórnun fiskveiða. Þannig er stuðlað að því að sjá markaðnum fyrir hágæðafiskafurðum og jafnframt er stuðlað að umgengni við auðlindina sem skaðar ekki umhverfið. Vinnuaðstaða í skipum er bætt þannig að fiskur sé geymdur og verkaður við bestu hugsanlegu skilyrði.

Þá verða styrkir veittir til að efla samstarf útgerðarfyrirtækja og vísindamanna, en talið er mikilvægt að þessir aðilar deili reynslu sinni. Styrkir eru þá veittir til þess að nýta skip í annars konar þágu en fiskveiða í atvinnuskyni, til dæmis vísindaveiða eða ferðaþjónustu.

³⁸ Reglugerð 1198/2006, 27. grein.

³⁹ Reglugerð 1198/2006, a-liður 2. mgr. 29. greinar.

4.3.4. Félagsleg aðstoð til svæða sem lifa á sjávarútvegi (Sustainable development of fisheries areas)

43.-45. gr. reglugerðar EEF sjóðsins

Verkefnasvið þetta markar fráhvarf frá FIFG sjóðnum með því að kynna svæðisbundna aðferð til að ná þeim markmiðum sem byggðarlög sem byggja á sjávarútvegi stefna að. Þessi styrkur á að sjá til þess að draga úr félagslegum og efnahagslegum afleiðingum þegar samdráttur, atvinnuleysi og annað álíka skellur á hjá sjávarþorpum. Markmið styrksins er að styðja sjávarbyggðir þar sem sjávarútvegur hefur dregist mest saman og atvinnuástandið er hvað verst. Því verður hægt að grípa til aðgerða með aðstoð úr sjóðnum til að aðstoða við uppbyggingu annarar starfsemi á þeim sjávarútvegssvæðum sem verst verða úti. Með styrk þessum er verið að reyna að búa til uppbyggingu á sjávarútvegssvæðum til að reyna að laða ný fyrirtæki á svæðið, inn í þessu eru markmið eins og ferðaiðnaður og annarskonar framkvæmdir. Þá er stefnt að því að koma aftur á framleiðslu sem skaðast hefur vegna ófara.

Þá er miðað að því að styðja hvers konar samvinnu milli svæða til að bæta sameiginlega efnahagslega uppbyggingu þeirra. Hér er átt við t.d. að fyrirtæki í sjávarútvegi innan ESB leyti samstarfs sín á milli.

4.3.5. Tæknileg aðstoð (Technical assistance to facilitate the delivery of assistance)

46. gr. reglugerðar EEF sjóðsins

Verkefnasvið þetta styrkir rannsóknir í sjávarútvegi. Stutt er við ýmsar aðgerðir eins og kynningu á tæknaðgerðum þar sem aðilar innan sjávarútvegsins taka höndum saman og miðla þekkingu. Hér undir falla styrkir til rannsókna, m.a. til að skilja betur vistkerfisáhrif á fisk í fiskeldi og rannsóknir á félags- og efnahagslegu hlið fiskiðnaðarins. Þá er deilt fjármagni til rannsóknar og leitar á fiskimiðum.

Aukið eftirlit með framkvæmd sjávarútvegsstefnunnar hefur kallað á aukið fjármagn. Þannig verða t.d. veittir styrkir til kaupa á tækjum sem auka möguleika á eftirliti með veiðum t.d. með því að taka upp samstillt samskipta- og eftirlitskerfi og aðstoð er veitt til að koma á búnaði sem gerir gervitunglaeftirlit með skipunum mögulegt. Þessi eftirlitsbúnaður hefur einnig þá kosti að hægt er að staðsetja skip mjög fljótt í neyðartilfellum. Aðeins lítill hluti sjóðsins, eða 0,8% fer í þetta verkefnasvið.⁴⁰

4.4 Aðrar fjárveitingar til sjávarútvegsstefnunnar

Eftirfarandi er yfirlit yfir helstu fjárveitingar til sjávarútvegsstefnunnar aðrar en úr EEF-sjóðnum:

Ríkisstyrkir - Slíkir styrkir sæta leiðbeiningarreglum framkvæmdastjórnarinnar.

De minimis aid: Svokölluð „de-minimis” regla leyfir minniháttar fjáraðstoð opinberra aðila við tiltekin verkefni.

Fuel aid. Nokkurs konar ríkisstyrkir sem veittir eru til olúkaupa

Fisheries Partnership Agreements: Fjármagn vegna samninga ESB við þriðja ríki.

⁴⁰ Sjá: http://ec.europa.eu/fisheries/publications/FEP_EN.pdf, bls. 10.

Minimum fish price guarantee: Svokölluð „verðvernd“ sem er leið til markaðssetningar. Verðvernd getur komið til vegna íhlutunar ríkisins eða þá að fyrirtæki fjármagni sjálf þessa stefnu. (“It is a common market organization instrument meaning direct aid in case of government intervention, or self-financed when supported by producers' organizations.”)⁴¹

5. ÁÆTLANIR AÐILDARRÍKJANNA (NATIONAL STRATEGIC PLANS AND OPERATIONAL PROGRAMMES)

Rauði þráður EFF reglugerðarinnar er sá að stuðla að því að atvinnugreinin verði sjálfbær. Hins vegar er það síðan ríkjanna að ákveða hvernig markmiðunum verður náð. Misjafnt er eftir aðstöðu aðildarríkjanna hvernig ætlunin er að verja þessum fjármunum. Aðildarríkin ráðstafa styrkjum úr EFF sjávarútvegssjóðnum í samræmi við starfsáætlanir sínar (*Operational Programmes - OP*), en til að eiga kost á á styrkveitingum frá EFF til uppbyggingar í sjávarútvegi er hverju aðildarríki fyrir sig skylt að semja OP áætlanir fyrir sjávarútveginn. Áður en OP áætlunin er lögð fram verður hins vegar aðildarríkið að hafa gert s.k. *National Strategic Plan - NSP* sem gefur mynd af stöðu sjávarútvegs í aðildarríkinu. Þar verður aðildarríkið að gera grein fyrir heildaraðferð við framtíðarþróun sameiginlegrar stefnu í sjávarútvegi. National Strategic plan nær til allra þátta sameiginlegu fiskveiðistefnunnar og er því gildissvið þess rúmt. Þar sem NSP gefur heildarmynd af stöðu sjávarútvegs í aðildarríkjunum gefur hann því ríkjunum forsendur til að velja hvaða aðgerðir skuli teljast styrkhæfar af EFF sjóðnum. NSP myndar því bakgrunn að áætlunum aðildarríkjanna fyrir styrkveitingar úr EFF sjóðnum, s.k. Operational programme (OP).⁴²

Fyrir tímabilið 2007-2013 verður hvert aðildarríki fyrir sig að móta OP áætlun sem felur í sér forgangsöröðun á þeim verkefnasviðum sem EFF sjávarútvegssjóðurinn veitir styrki til, eftir eigin þörfum. Í þessum áætlunum verða aðildarríkin að lýsa og réttlæta forgangsöröðun sinni á verkefnasviðunum og skilgreina og samþykkja ákveðin markmið fyrir hvert þeirra.

Þessi skipan er í samræmi við nálægðarregluna þar sem uppbygging hvers svæðis er skipulögð af heimamönnum og þjóðríkið á síðan að samræma áætlanir einstakra svæða og móta raunhæfa heildarstefnu. Þjóðríkið leggur svo sameiginlega OP áætlun fyrir framkvæmdastjórnina. Framkvæmdastjórnin athugar svo hvort áætlunin samrýmist stefnu sambandsins og rúmist innan lagaramma þess og tekur síðan ákvöðun hvort hún samþykkir áætlanir einstakra aðildarríkjanna. Eitt af meginmarkmiðum ESB er að tryggja sanngjarna samkeppni. Áætlanir stjórnvalda aðildarríkjanna ESB til aðstoðar sjávarútvegi eru því aðeins réttlætanlegar ef þær eru í samræmi við markmið sameiginlegu sjávarútvegsstefnunnar og ef þær vinna ekki gegn markmiðum ESB um sanngjarna samkeppni. Framkvæmdastjórn ESB fær allar áætlanir um styrkveitingar einstakra aðildarríkjanna til umsagnar og heimilar ekki styrkveitingar ef þær eru líklegar til að skerða samkeppnisaðstöðu fyrirtækja í öðrum aðildarríkjum og eru í andstöðu við samkeppnisreglur hins innri markaðar ESB.⁴³ Framkvæmdastjórnin hefur gefið út nákvæmar leiðbeiningar fyrir aðildarríkin hvernig koma eigi til framkvæmdar reglum um EFF sjóðinn með reglugerð 498/2007⁴⁴

⁴¹ European parliament fact sheet. http://www.europarl.europa.eu/facts/4_3_3_en.htm

⁴² Implementing the European Fisheries Fund, bls 7-8, Sjá: http://assets.panda.org/downloads/background_paper_eff_workshop.pdf

⁴³ Implementing the European Fisheries Fund, bls 8-9, Sjá: http://assets.panda.org/downloads/background_paper_eff_workshop.pdf

⁴⁴ REGULATION (EC) No 498/2007 laying down detailed rules for the implementation of Council Regulation (EC) No 1198/2006 on the European Fisheries Fund, (OJ L 120/1, 10.5.2007)

Ef áætlanir aðildarríkjanna eru samþykktar af framkvæmdastjórninni geta löndin notið aðstoðar frá EFF til að uppfylla þær. Því er það að miklu leyti á ábyrgð aðildarríkjanna að sjá til þess að fjárframlög ESB til sjávarútvegsstefnunnar stuðli ekki að aukinni sóknargetu sem leiða mun til enn frekari rýrnunar á auðlindum hafsins.

Þar sem aðildarríkin sjá um að úthluta fjármagni undir eftirliti framkvæmdastjórnarinnar verða umsækjendur að snúa sér til viðkomandi aðildarríkis til að fá styrk en ekki til framkvæmdastjórnarinnar. Framkvæmdastjórninni verða að hafa borist OP áætlanir frá öllum ríkjum sambandsins og fyrr er ekki unnt að gera nákvæmlega grein fyrir hvernig fénu verður ráðstafað.⁴⁵

6. NEYÐARSTYRKIR TIL SJÁVARÚTVEGS ESB

6.1 Styrkir í kjölfar mótmæla gegn hækkandi eldsneytisverði

Þann 13 janúar síðastliðinn samþykkti franska ríkisstjórnin áætlun um stuðning við sjómenn að virði 310 milljónir evra yfir þriggja ára tímabil, en Frakkland hafði fengið samþykki framkvæmdastjórnarinnar fyrir þessum ríkisstuðningi.

Þann 21. maí 2008, í kjölfar mótmæla gegn háu eldsneytisverði, tilkynnti ríkisstjórn Frakklands að greiðslu þessara styrkja til sjávarútvegs að upphæð 310 milljóna evra yrði flýtt. Vegna snöggra breytinga á olíuverði var ákveðið að greiða út 110 milljónir evra fyrir lok ársins og þær 310 milljónir sem lofað var í janúar á tveimur árum í stað þriggja. Þar af munu 40 milljónir evra fara í að greiða niður eldsneyti á næstu 6 mánuðum.

Talsmaður sjómannasamtaka hvatti fiskimenn til að hverfa aftur til vinnu eftir að yfirlýsing stjórnvalda birtist, en mótmæli franskra sjómanna og útgerðarmanna og nú síðar starfsbræðra þeirra í nokkrum ESB löndum halda þó áfram þar sem þeir eru ósáttir við boð stjórnvalda og neita að fara aftur til vinnu.

Framkvæmdastjórn ESB lýsti yfir áhyggjum af því að ríkisstuðningurinn gæti bætt fjárhagsstöðu fyrirtækja í landinu með hliðsjón af stöðu annarra fyrirtækja á hinum sameiginlega markaði sem ekki njóta slíkra olústyrkja. Það gæti því falið í sér leyndan fjárstuðning við frönsk fyrirtæki og haft áhrif á viðskipti milli aðildarríkjanna. Þá gagnrýndi Joe Borg, framkvæmdastjóri sjávarútvegsmála hjá ESB, styrkveitingarnar og setti á laggirnar rannsókn á því hvort þær samrýmist reglum ESB um ríkisstyrki. Joe Borg taldi slíka olústyrki vera ólögmaeta og að þeir væru ekki til þess fallnir að hjálpa sjávarútveginum til langtíma. Hann hefur jafnframt látið hafa eftir sér að ef styrkveitingarnar væru heimilaðar leiddi það til þess að sjávarútvegurinn yrði styrktur með þessum hætti til frambúðar.

Sjávarútvegsráðherra Frakklands, Michael Barnier, hefur hins vegar haldið því fram að styrkirnir séu samrýmanlegir sameiginlega markaðinum og séu af félagslegum toga. Forsætisráðherra Frakklands, Francois Fillon, hefur jafnframt staðhæft að framkvæmdastjórnin hafi samþykkt áætlunina, jafnvel þótt talsmaður ESB í Brussel hafi sett þann varnagla að ekki hafi endanlegt samþykki náðst.

Ríkisstjórn Spánar hefur einnig brugðist við hækkunum á olíuverði með því að styrkja fiskveiðar landsins. Bresk stjórnvöld hafa verið gagnrýnd fyrir að neita að styrkja breska sjómenn andspænis síhækkandi eldsneytisverði, en Gordon Brown forsætisráðherra Bretlands segir að hátt olíuverð sé alþjóðlegt vandamál sem ekki verði leyst með sértækum lausnum einstakra þjóða.

⁴⁵ Adopted operational programmes 2007-2013:

http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/structural_measures/operational_programmes_en.htm

6.2 Hugmyndir um að lækka virðisaukaskatt á olíu til að bregðast við hækkandi olíuverði

Hinn 27. maí 2008 lagði Nicolas Sarkozy, forseti Frakklands, opinberlega til að aðildarríkin brygðust við hækkandi olíuverði með því að afnema virðisaukaskatt á olíu og bensíni.⁴⁶ Aðildarríki ESB hafa hins vegar skuldbundið sig til að innheimta ekki lægri virðisaukaskatt af olíuvörum en 15% og geta einungis breytt því með einróma samþykki eftir tillögu frá framkvæmdastjórninni (meirihlutasamþykki ef Lissabon sáttmálinn verður samþykktur). Í Frakklandi er virðisaukaskattur á eldsneyti 19,6%.

Frakklandsforseti lagði til að aðildarríkjunum verði sett ákveðið þak á virðisaukaskattinn og færi það eftir olíuverði á heimsmarkaði hverju sinni. Ekki gengi að Frakkar ákvæðu það upp á sínar eigin spýtur. Það kom einnig fram hjá forsetanum að öll tekjuaukning ríkisins, sem rekja mætti til hins háa olíuverðs, yrði sett í sjóð og hann notaður til að hjálpa þeim, sem hátt olíuverð hefði leikið hvað harðast.

Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins varaði við hugmyndum Frakklandsforseta um að stjórnvöld réðust einhliða í breytingar á virðisaukaskatti á olíu þar sem slíkar aðgerðir myndu senda röng skilaboð til olíuframleiðsluríkja.

6.3 Aðgerðir Evrópusambandsins

Þann 15 júlí 2008 samþykkti Ráðherraráðið, sem skipað var sjávarútvegsráðherrum aðildarríkjanna, reglugerð sem hefur að geyma umfangsmikla framkvæmdaáætlun varðandi styrki til sjávarútvegs sambandsins.⁴⁷ Reglugerðin mun koma til framkvæmda um leið og hún verður birt í Stjórnartíðindum ESB (Official Journal of the European Communities) og mun gilda fram til 31. desember 2010. Alls nema þessir styrkir um 2 milljörðum evra.

Í meginatriðum veitir reglugerðin heimild til styrkveitinga sem varið verði í neyðaraðstoð til sjómanna sem hafa orðið fyrir tímabundinni stöðvun fiskveiða vegna hækkandi olíukostnaðar. Einnig mun framkvæmdastjórnin miða að því að styrkjum verði varið til átaks í olíusparnaði. Þannig verður lögð áhersla á að koma upp fiskiskipaflota sem eyðir minna eldsneyti en flotinn sem nú er í notkun. Það verður gert m.a. með því að nútímavæða flotann og útvega honum vélar sem eyða minni olíu. Þá mun verða slakað á reglum sjávarútvegssjóðs Evrópusambandsins (European Fisheries Fund - EFF) næstkomandi tvö ár svo hægt verði að bregðast fljótt við og veita þeim sem þurfa neyðaraðstoð vegna fjárhagsörðugleika. Reglum EFF sjóðsins verður t.d. breytt svo hægt verði að veita styrki til þess að lækka eftirlaunaaldur sjómanna. Aðrar aðgerðir áætlunarinnar munu felast í úreldingum á fiskiskipum og ýmsum hliðarráðstöfunum til að tryggja meiri stöðugleika á eldsneytisverði og markaðsaðgerðum til að hækka verð á fiski.

Áætlunin mun verða fjármögnuð þannig að EFF sjóðurinn mun fjármagna 1150 milljónir evra. Mótframlög einstakra aðildarríkja þar sem sjávarútvegur er stundaður munu hljóða upp á 250 milljónir evra og svo mun framkvæmdastjórnin sjá um að kosta þær 600 milljónir evra sem eftir eru.

Að lokum komust ráðherrarnir í meginatriðum að samkomulagi um að reglum Evrópusambandsins um ríkisstyrki verði breytt til þess að hægt verði að hjálpa sjómönnum að

⁴⁶ Sjá: <http://www.france24.com/en/20080527-sarkozy-suspension-european-vat-oil-france-petrol-valued-added-tax>

⁴⁷ Sjá: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0454:FIN:EN:PDF>

standa af sér hækkanir á eldsneyti. Samþykktin kemur til vegna þrýstings frá ráðherrum 7 ríkja Evrópusambandsins, Frakklands, Spánar, Slóveníu, Ítalíu, Grikklands, Portúgals og Möltu, sem lögðu fram tillögu hinn 15. júní 2008 um aukna ríkisaðstoð í sjávarútvegi vegna verðhækkana á eldsneyti. Aðildarríkin geta skv. samþykktinni aukið aðstoð við sjómenn og verður leitast við að auka hámark fjárhagsaðstoðar úr 30.000 evrum á hvern sjómann, sem á að dreifast yfir þriggja ára tímabil, í 100.000 evrur. Þessi reglugerð og samþykkt ráðsins eru viðbrögð við þrýstingi sem myndaðist vegna fjöldamótmæla sem sjómenn í Frakklandi, Spáni, Ítalíu og Portúgal stóðu fyrir sumarið 2008.⁴⁸

7. ÁHRIF STYRKJAKERFIS EVRÓPUSAMBANDSINS Á ÍSLENSKAN SJÁVARÚTVEG

Við inngöngu í ESB myndi íslenskur sjávarútvegur verða styrkhæfur samkvæmt almennum reglum sem í gildi eru um þróunarsjóði sambandsins. Eins og áður segir eru markmið uppbyggingarsjóðanna þrjú og raðast mismunandi landsvæði aðildarríkjanna á mismunandi markmið eftir einkennum og eðli hvers landsvæðis. Réttur íslensks sjávarútvegs til fjárstuðnings frá EFF færi því fyrst og fremst eftir því hvernig Ísland yrði skilgreint sem efnahagslegt þróunarsvæði. Það yrði gert í aðildarsamningnum og er því samningsatriði.⁴⁹

Stærstur hluti, eða um 75% styrkveitinga úr EFF sjóðnum rennur til svæða innan markmiðs 1. Markmið 1 eru einkum svæði sem samsvara II. stigs svæðum samkvæmt NUTS. Undir þetta falla svæði þar sem landsframleiðslan er minni en 75% af meðaltalslandsframleiðslu ESB⁵⁰, en auk þess falla undir markmið 1 dreifbýl svæði sem hafa átta eða færri íbúa á ferkílómetra. Eftir inngöngu fátækari ríkja í ESB hefur meðaltal landsframleiðslu ESB lækkað töluvert. Meðaltal landsframleiðslu er hátt á Íslandi og ættu því svæði á Íslandi væntanlega ekki rétt til styrkja á grundvelli þess að landsframleiðslan sé lág í samanburði meðaltalslandsframleiðslu ESB. Á landsbyggðakjördæmunum þremur búa hins vegar um 37% þjóðarinnar og íbúapétteleiki þar er 2,3 íbúar á hvern ferkílómeter. Dreifbýlisreglan myndi því gera það að verkum að Íslendingar ættu mögulega rétt á styrk undir markmiði 1.

Ef gert er ráð fyrir að Íslandi verði skipt í tvö svæði, þ.e. höfuðborgarsvæði annars vegar og landsbyggð hins vegar, ætti landsbyggðin því rétt á styrkjum samkvæmt 1. markmiði. Réttur til styrkja á grundvelli 2.⁵¹ og 3. markmiðs myndast við lélegt atvinnuástand, samdrátt og lélega samkeppnishæfni.

Í EFF reglugerðinni eru lýsingar á þeim skilyrðum sem svæði þurfa að uppfylla til að geta fallið undir fjárveitingar sjóðsins. Fiskveiðisvæði eru valin á grundvelli 3.⁵² og 4. mgr.

⁴⁸ Sjá: http://ec.europa.eu/fisheries/press_corner/press_releases/2008/com08_53_en.htm

⁴⁹ ESA samþykkti þann 3. desember 2006 byggðakort sem íslensk stjórnvöld lögðu fram fyrir tímabilið 2007 til 2013. Er nýja byggðakortið byggt á skiptingu Íslands í tvö NUTS III svæði, sjá: <http://www.eftasurv.int/information/pressreleases/2006pr/dbaFile10579.html>

⁵⁰ Miðað er við tekjur á mann eða varanlegt atvinnuleysi á svæðinu samanborið við önnur svæði.

⁵¹ Svæði sem falla undir Markmið 2 eru svæði sem samræmast NUTS III – stiginu. Einkenni þessara svæði eru:

- Þörf á enduruppbyggingu iðnaðar- og þjónustusvæða
- Fækkun hefðbundinna starfa í dreifbýli
- Hnignun innan þéttbýlissvæða
- Erfiðleikar í sjávarútvegi

⁵² A fisheries area selected for assistance shall be limited in size and, as a general rule, shall be smaller than NUTS level 3 of the common classification of territorial units for statistics within the meaning of Regulation (EC) No 1059/2003 of 26 May 2003 of the European Parliament and of the Council of 23 May 2003 on the

43. gr. og 3. mgr. 45. gr.⁵³ reglugerðarinnar. Í 4. mgr. 43. gr. reglugerðarinnar segir: “Assistance should target, as a priority, areas with: (a) low population density, or (b) fishing in decline, or (c) small fisheries communities.” Þessi regla gefur einnig til kynna að dreifbýl svæði á Íslandi ættu rétt á styrkjum.

Í samræmi við það sem sagt hefur verið hér að ofan yrði það að miklu leyti undir íslenskum stjórnvöldum komið hvernig Íslendingar nýttu sér rétt sinn til styrkja sem aðilar að ESB og hvernig þeim yrði varið. Styrkur íslensks sjávarútvegs liggur í því að hann er arðbær atvinnugrein, en ekki félagslegt viðfangsefni, eins og títt er innan ESB. Á hitt er að líta að við núverandi aðstæður skekkir styrkjakerfi ESB í sjávarútvegi samkeppnisstöðuna innan EES, Íslandi í óhag. Meðan fyrirtæki í sjávarútvegi innan ESB njóta opinberra styrkja, sem íslensk fyrirtæki í greininni hvorki fá né hafa aðkomu að, er ekki við hæfi né réttlátt að ætla fyrirtækjum innan ESB ótakmarkaðan aðgang að fjárfestingum í íslenskum sjávarútvegi, enda ekki kveðið á um slíkt í EES-samningnum.

---

establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS) (1). The area should be sufficiently coherent from a geographical, economic and social point of view.

⁵³ The territory covered by one group should be coherent and have sufficient critical mass in terms of human, financial and economic resources to support a viable local development strategy.